

REPERE ALE VIETII ȘI ACTIVITĂȚII UNUI PREOT TURDEAN MAI PUȚIN CUNOSCUȚ: GRIGORE BIJI

Răzvan Mihai Neagu

Preliminarii. În societatea transilvăneană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, preotul reprezenta un personaj important și un factor de coeziune. Activitatea clericului cuprindea o paletă largă de domenii: religios, politic, economic, social, cultural, educațional, național (până la Marea Unire din 1918). Comunitatea românească din Turda a oferit la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea numeroase exemple de clerici atât ortodocși (protopopul Iovian Mureșan), cât și greco-catolici (Nicolae Portos Rațiu), personalități deosebite din mai multe puncte de vedere, care și-au adus o contribuție majoră la dezvoltarea comunității din orașul de pe Arieș.

Unul dintre clericii mai puțin cunoscuți, care și-au desfășurat activitatea în Turda a fost preotul și profesorul Grigore Biji. El s-a născut la 8 decembrie 1889 la Someșeni (comitatul Cojocna) într-o familie simplă de români, tatăl său, Vasile fiind agricultor. A studiat la Gimnaziul Superior Greco-Catolic din Blaj, una din cele mai prestigioase școli medii românești din Transilvania. Între anii 1910-1916 a urmat cursurile Facultății de drept și științe politice din cadrul Universității din Cluj¹. Observăm pregătirea științifică deosebită a lui Grigore Biji, care a îmbinat într-un mod fericit cunoștințele teologice cu cele de natură juridică. Datele avute la dispoziție ilustrează faptul că activitatea acestui personaj a avut două paliere principale: didactic și clerical. Astfel, într-o primă fază, între anii 1917-1921, Grigore Biji a fost preot paroh în actuala comună Mihai Viteazu (în trecut

* doctor în istorie, profesor la Colegiul Tehnic Turda; e-mail: neagurazvan10@yahoo.com

¹ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 508.

Sânmihaiu de Sus), iar ulterior a funcționat ca administrator al parohiei Stejeriș. Grigore Biji a cumulat într-un mod fericit și rodnic calitatea de preot cu cea de învățător și profesor. Înainte de Marea Unire de la 1918 a fost învățător în localitățile Vișoara și Mihai Viteazu, iar între 1919-1948 a funcționat ca profesor de religie la Liceul Regele Ferdinand din Turda (actualul Colegiul Național Mihai Viteazul), inițial suplinitor, iar din 1928 titular. A fost un dascăl dedicat meseriei și elevilor pe care i-a instruit, bucurându-se de prețuirea colegilor.

Pe plan politic, Grigore Biji a fost unul dintre cei care au pus bazele Partidului Național Liberal la Turda. Astfel, la 9 august 1920, el participă la primul congres județean (Turda-Arieș) al PNL, desfășurat la Turda în sala Reduta orășenească, alături de personalități liberale locale, precum protopoul ortodox Iovian Mureșan, avocații Mihai Moldovan și Ioan Boeriu și Iuliu Gențiu (viitor primar liberal al orașului Turda)². În anul 1934 a fost pentru o scurtă perioadă viceprimar al Turzii, dar și secretar al PNL, filiala Turda³. Opțiunile politice ale preotului profesor nu au rămas constante. În timpul regimului monarhic autoritar impus de regele Carol al II-lea (1938-1940), el a fost membru al partidului unic carlist, Frontul Renașterii Naționale (FRN). Grigore Biji este menționat în 1940 ca președinte al organizației de plasă a FRN din comuna Mihai Viteazu⁴.

Implicare în viața comunității turdene. Biji a fost unul dintre colaboratorii apropiați ai protopopului Iovian Mureșan, membru de drept al consiliului parohial al Catedralei din Turda. Grigore Biji a fost una dintre cele mai dinamice personalități ale vieții publice din Turda, în perioada interbelică, iar activitatea sa poate fi urmărită din mai multe puncte de vedere, fără a neglija dimensiunea clericală. La 29

² Nicolina Halgaș, Valentin Vișinescu, *Turda – Orașul renăscut. O monografie a municipiului*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2011, p. 305.

³ Valentin Vișinescu, Liviu Bodea, Mircea Crișan, *Un sâmbure de românism la poarta Apusenilor. Parohia Ortodoxă din Moldovenești și bisericile ortodoxe din Bădeni și Stejeriș*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2013, *passim*.

⁴ *Gazeta de la Turda*, anul I, nr. 1, Turda, 5 mai 1940, p. 4.

martie 1925 Grigore Biji participă la Turda la crearea filialei locale a Institutului de studii *Societatea de Mâine* alături de personalități ca Petru Suciu, Valer Moldovan, Iovian Mureșan, Teodor Murășanu, Vasile Cerghizan⁵.

Fiind un personaj foarte activ social, părintele Biji a fost o prezentă constantă la diverse festivități și serbări organizate în Turda, în perioada interbelică. Astfel, cu ocazia ceremoniilor oficiale organizate de ziua națională a Regatului României, la 10 mai 1926 secondându-l pe protopopul Iovian Mureșan, Grigore Biji a oficiat serviciul divin, iar apoi a ținut un discurs în sala teatrului turdean despre însemnătatea acestei zile⁶. La mijlocul lunii mai a anului 1926 părintele Biji împreună cu părintele protopop Iovian Mureșan au oficiat în cimitirul din Turda un parastas pentru eroii neamului⁷.

La 19 septembrie 1926, împreună cu protopopul Iovian Mureșan, preotul profesor Grigore Biji a participat la sfințirea pietrei de temelie a Catedralei din Turda, ceremonie oficiată cu episcopul Vadului, Feleacului și Clujului, Nicolae Ivan. Cu acest prilej Biji a ținut o cuvântare în care s-a referit la istoricul parohiei ortodoxe din Turda⁸.

Tot în 1926 îl întâlnim pe părintele Biji în contextul în care *Societatea academică Credința Ortodoxă*, care reunea pe studenții la teologie a Universității din Cluj, a organizat la 14 noiembrie un pelerinaj în comuna Mihai Viteazu, iar printre cei care au slujit Sf. Liturghie a fost și părintele Grigore Biji. După finalul slujbei s-a mers în pelerinaj la mormântul lui Mihai Viteazul, unde părintele Biji a oficiat slujba parastasului, iar apoi a ținut o cuvântare. Cu această ocazie a donat societății 200 de lei⁹.

⁵ *Societatea de mâine*. Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice, anul II, nr. 14, Cluj, 5 aprilie 1925, p. 248.

⁶ *Arieșul*, anul I, nr. 7, 13 mai 1926, p. 2.

⁷ *Arieșul*, anul I, nr. 8, 16 mai 1926, p. 4.

⁸ *Renașterea*, anul IV, Cluj, 26 septembrie 1926, nr. 39, p. 4.

⁹ *Renașterea*, anul IV, Cluj, 28 noiembrie 1926, nr. 48, p. 3.

La 10 noiembrie 1929 el a participat la sfințirea bisericii din satul Agriș, în calitate de delegat al protopopului Iovian Mureșan. Cu acest prilej a ținut și o predică¹⁰. Colaborarea cu protopopul Iovian Mureșan este vizibilă și cu alte prilejuri. La 1 martie 1931 (Duminica Ortodoxiei) *Societatea Națională a Femeilor Ortodoxe Române*, filiala Turda, condusă de Lucreția Mureșan, soția protopopului, a inaugurat o serie de conferințe cu conținut religios în duminicile din Postul Mare. La data menționată protopopul Iovian Mureșan împreună cu Grigore Biji au slujit Sf. Liturghie, după care acesta din urmă a ținut o predică despre însemnătatea zilei¹¹. Peste două săptămâni (la 15 martie 1931) părintele Biji a oficiat din nou serviciu divin alături de protopopul Iovian Mureșan și de Ioan Vască, rectorul Academiei Teologice din Cluj¹². Fiind unul dintre membrii de vază ai clerului ortodox din Turda, Grigore Biji a participat la conferința protopopească de toamnă a tractului Turda (3-4 octombrie 1931), ținută în parohia Vâlcele. Duminică 4 octombrie, împreună cu protopopul Iovian Mureșan și alți preoți a slujit Sf. Liturghie. În cadrul conferinței, Părintele Grigore Biji a fost însărcinat să prezinte la conferința protopopească din primăvara anului viitor, o lucrare documentată despre uniformizarea serviciului divin¹³. La sfârșitul anului 1931 părintele Biji a participat la sfințirea bisericii din Călărași (20 decembrie 1931), împreună cu protopopul Iovian Mureșan. La această cermonie au participat remarcabile personalități turdene printre care farmacistul Ioan Murgău și avocatul Mihai Moldovan (fost prefect)¹⁴. Expertiza profesională de dascăl a părintelui Biji era solicitată în cadrul conferințelor preoțești. Astfel, la 8 noiembrie 1932, el a participat la conferința de toamnă a

¹⁰ *Renașterea*, anul VII, Cluj, 1 decembrie 1929, nr. 48, p. 5.

¹¹ *Renașterea*, anul IX, Cluj, 22 martie 1931, nr. 12, p. 5.

¹² *Renașterea*, anul IX, Cluj, 29 martie 1931, nr. 13, p. 6.

¹³ *Renașterea*, anul IX, Cluj, 13 decembrie 1931, nr. 51, pp. 4-5.

¹⁴ *Renașterea*, anul X, Cluj, 3 ianuarie 1932, nr. 1, p. 1-2.

clerului din tractul Turda, ținută la Viișoara, în cadrul căreia a prezentat un raport și un plan de învățământ¹⁵.

Preotul profesor Grigore Biji a fost un autentic patriot, având cele mai alese sentimente pentru țara și poporul din care făcea parte, care au fost demonstrate în mod public. Astfel, la 11 decembrie 1932, el a participat împreună cu elita Turzii (protopopii Iovian Mureșan și Ioan Cârnațiu, avocații Ioan Boeriu și Augustin Rațiu etc.) la o adunare antirevizionistă, în cadrul căreia a ținut un discurs¹⁶.

Grigore Biji a fost un colaborator al ziarului *Renașterea*, publicația oficială a episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului. Spre exemplu în anul 1933, el a scris un raport pentru ziarul amintit în care a prezentat două conferințe ținute în martie de Valer Moldovan și Vasile Vlaicu la Turda în cadrul ciclului de conferințe organizate de *Societatea Femeilor Ortodoxe*¹⁷. La 4 iunie 1933 Societatea corală română din Turda și-a serbat un deceniu de existență. Cu acest prilej s-a organizat un concurs pentru corurile populare și au fost invitate: Corul episcopiei, Corul școlii normale de fete, Corul Academiei teologice din Cluj și Corul corpului didactic. Grigore Biji participă la festivități și ține un discurs în care subliniază importanța manifestării¹⁸. În același an la 28 mai *Societatea Femeilor Ortodoxe* a serbat ziua mamei și a avut loc o liturghie festivă oficiată printre alții și de Grigore Biji¹⁹.

La 15 august 1935 Grigore Biji a participat la sfințirea pietrei de temelie a bisericii din Viișoara și a oficiat Sf. Liturghie ținând un discurs²⁰. Anul 1935 a fost unul de referință în istoria Turzii. La 3 noiembrie a avut loc ceremonia de sfințire a Catedralei Ortodoxe Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil de către episcopul Romanului,

¹⁵ *Renașterea*, anul X, Cluj, 4 decembrie 1932, nr. 49, pp. 4-5.

¹⁶ *Arieșul*, anul VII, nr. 12, Turda, 25 decembrie 1932, pp. 2-3.

¹⁷ *Renașterea*, anul XI, Cluj, 9 aprilie 1933, nr. 11, pp. 5-6.

¹⁸ *Renașterea*, anul XI, Cluj, 11 iunie 1933, nr. 23, p. 2.

¹⁹ *Ibidem*, p. 8.

²⁰ *Renașterea*, anul XIII, Cluj, 30 august 1935, nr. 35, p. 4.

Lucian Triteanu. Catedrala a fost cea mai mare realizare a protopopului Iovian Mureșan²¹. La această ceremonie a participat și preotul Grigore Biji²².

După cum arătam mai sus, preotul Biji a fost o prezență constantă în cadrul conferințelor preotești din tractul Turda. În mai 1937 îl găsim din nou la conferința de primăvara a preoților din protopopiatul Turda desfășurată sub conducerea protopopului Iovian Mureșan. Tema conferinței a fost: *Cauzele și mijloacele de combatere a concubinatalui*²³.

La 13 noiembrie 1938 Grigore Biji participă alături de Iovian Mureșan și alți preoți la sfințirea picturii Catedralei din Turda, ocazie cu care a oficiat Sf. Liturghie²⁴. Precizăm că pictura a fost sfințită de episcopul Vadului, Feleacului și Clujului, Nicole Colan, care la acea dată îndeplinea și funcția de ministru al cultelor și artelor în guvernul condus de patriarhul Miron Cristea.

Prietenia și colaborarea lui Grigore Biji cu Iovian Mureșan au încetat în 1939 o dată cu decesul protopopului. La 26 februarie 1939 preotul Biji a oficiat la înmormântarea bunului său prieten²⁵. În ciuda acestei grele pierderi, Biji a rămas o prezență constantă la conferințele clericale din județul Turda-Arieș, iar la 29 martie 1939 participă în orașul de pe Arieș, la conferința preoților din protopopiatele Turda și Luduș²⁶.

Din punct de vedere cultural, Grigore Biji a fost membru al prestigioasei societăți culturale a românilor ardeleni, ASTRA, în cadrul căreia a susținut o conferință cu titlul *Importanța bisericii noastre (1930)*²⁷. Grigore Biji a avut o relație foarte bună cu comunitatea greco-catolică turdeană. Între 30-31 octombrie

²¹ A se vedea Răzvan Mihai Neagu, Grigore Marchiș, Gheorghe Gotea, *Catedrala Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil din Turda 80 de ani de la sfințire 1935-2015*, Ed. Școala Ardeleană și Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2015, *passim*.

²² *Renașterea*, anul XIII, Cluj, 10 noiembrie 1935, nr. 45, p. 1.

²³ *Renașterea*, anul XV, Cluj, 23 mai 1937, nr. 21, p. 2.

²⁴ *Renașterea*, anul XVI, Cluj, 20 noiembrie 1938, nr. 47, p. 2.

²⁵ *Renașterea*, anul XVII, Cluj, 5 martie 1939, nr. 10, p. 3.

²⁶ *Renașterea*, anul XVII, Cluj, 16 aprilie 1939, nr. 16, p. 3.

²⁷ *Transilvania*, anul 61, iulie-octombrie 1930, nr. 7-10, p. 101.

1935 el a participat ca fost elev, la Blaj, la întâlnirea promoției anului 1910 din cadrul Gimnaziului Superior Greco-Catolic²⁸. Fiind una din personalitățile Turzii, la 27 mai 1937 el a participat la primirea nunțiului apostolic, Andrea Cassulo, la Turda, alături de subprefectul Ioan Ciuleanu, părintele Coriolan Sabău (greco-catolic) și protopopul greco-catolic, Ioan Cârnațiu²⁹. În anul 1933 a făcut parte din comisia de organizare a programelor artistice și a sărbătorilor naționale. Părintele Grigore Biji a înființat în rândul elevilor ortodocși *Societatea Sf. Gheorghe*, care avea ca scop prezentarea unor lucrări cu tematică religioasă³⁰.

Activitatea preotului Grigore Biji a avut și o dimensiune economică. Astfel, în anul 1928 împreună cu alți intelectuali ortodocși din Turda, apropiați ai Partidului Național Liberal, dintre care îi menționăm pe: protopopul Iovian Mureșan, pe avocații dr. Ioan Boeriu și dr. Mihai Moldovan, juristul Iuliu Gențiu, farmacistul Ioan Murgău au fondat, în orașul de pe Arieș, Banca Românească Turda³¹. Biji a fost și membru în consiliul de administrație al Casei de Credit a Agriculturilor din județul Turda (creată în 1935). O mențiune din 1940 arată că el a fost reales în această calitate³².

Grigore Biji a întreținut relații de amicitie și colaborare și cu următorul protopop ortodox al Turzii, Aurel Gliga, fiind remarcat în numeroase ocazii în prejama sa, la diverse evenimente și manifestări. Astfel, la 19 iulie 1942, el făcând parte din soborul care a oficiat la Catedrală Sf. Liturghie, împreună cu mitropolitul Transilvaniei, Nicolae Bălan afla în vizită canonică la Turda³³.

²⁸ *Unirea Poporului*, anul XVII, Blaj, 17 noiembrie 1935, nr. 46, p. 4.

²⁹ *Unirea Poporului*, anul XIX, Blaj, 6 iunie 1937, nr. 23, p. 3.

³⁰ Gheorghe Lobonț (coord.), *Colegiul Național Mihai Viteazul Turda 1909-2009. Studiu monografic*, Ed. Hiperboreea, Turda, 2009, pp. 29, 38, 40, 69.

³¹ *Monitorul Oficial al României*, nr. 209, 21 septembrie 1928, p. 11466.

³² *Monitorul Oficial al României*, anul CVIII, nr. 107, p. 4253.

³³ *Renașterea*, anul XX, Alba Iulia, 26 iulie 1942, nr. 30-31, p. 3.

Părintele Biji a onorat memoria lupătorilor căzuți în al doilea război mondial. În acest sens el a slujit în anul 1943, la Catedrala din Turda slujba parastasului pentru eroul dr. Virgil Șortan, mort în campania din URSS în anul 1941³⁴.

La sfârșitul celui de-al doilea război mondial se prefigura deja instalarea unui nou regim în România, comunismul exportat de URSS cu ajutorul tacurilor și a Armatei Roșii în Europa Centrală și de Est. Acest fapt a fost vizibil inclusiv la Turda. Conform unei informații vehiculate de istoricul turdean, Eugen Gergely, la 2 februarie 1945 s-a constituit filiala locală a asociației ARLUS (*Asociația Română pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică*) din cadrul căreia a făcut parte și preotul Grigore Biji, alături de alte figure marcante ale elitei intelectuale turdene (Petru Suciu, directorul Liceului Regele Ferdinand, profesorul Gheorghe Mărie, important lider local al Partidului Național Țărănesc, avocatul Ioan Boeriu, lider al Partidului Național Liberal)³⁵.

După finalizarea operațiunilor militare din al doilea război mondial, părintele Biji a depus eforturi pentru revenirea la viața normală a comunității turdene. În acest sens, la 18 noiembrie 1945 a participat la resfințirea bisericii din Opișani alături de protopopul Aurel Gliga și preotul Augustin Faur (în calitate de delegat episcopal)³⁶, iar la 12 septembrie 1948 a asistat la resfințirea Bisericii Între Români, de către episcopul Nicolae Colan, iar din soborul preoțesc constituit cu această ocazie au făcut parte, preintre alții, părintele Augustin Faur și protopopul Aurel Gliga³⁷.

Tot în anul mai sus menționat (26 aprilie 1948) părintele Biji a fost unul dintre preoții care l-au condus pe ultimul drum pe farmacistul Ioan Murgău, importantă personalitate a Turzii și om foarte apropiat bisericii³⁸.

³⁴ *Gazeta de la Turda*, anul IV, nr. 149, Turda, Paștile, 1943, p. 8.

³⁵ Eugen Gergely, *Pagini de istorie. Turda între anii 1945-1950*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012, p. 70.

³⁶ *Renașterea*, anul XXIII, Cluj, 2 decembrie 1945, nr. 9, p. 3.

³⁷ *Renașterea*, anul XXVI, Cluj, 3 octombrie 1948, nr. 37-40, p. 2.

³⁸ *Renașterea*, anul XXVI, Cluj, 16 mai 1948, nr. 19-20, pp. 3-4.

Din punct de vedere pastoral, în 1952 a administrat temporar parohia Turda I, iar din 1956 parohia Turda III (nou creată) până la numirea unor preoți titulari.

În plan personal, părintele Biji a fost căsătorit cu Olimpia, născută Braica, nepoată a memorandistului Ioan Ratiu. Din păcate, în stadiul actual al cercetărilor nu cunoaștem dată exactă a morții lui Grigore Biji.

În ciuda intensei sale activități clericale, pe care am schițat-o în acest studiu, Grigore Biji a rămas în conștiința turdenilor, mai ales ca dascăl de religie la cea mai prestigioasă școală a urbei de Arieș, Liceul Regele Ferdinand (azi Colegiul Național Mihai Viteazul). În memoriile sale, profesorul turdean Hristea își amintea despre el: *Grigore Biji, profesorul de religie ortodoxă, era foarte aspru cu elevii, avea un bun tact pedagogic, era respectat și stimat de elevi. Bucuria mare era când se apropia vacanța de iarnă și cu două săptămâni înaintea Crăciunului, lăsa la o parte lecțiile din manual și trecea la colinzi. Când elevii din celelalte clase auzeau, se termina cu atenția, degeaba erau lecțiile interesante, că gândul lor, la auzul colinzilor, fugea la vacanță, la sarmale și la cozonaci*³⁹.

Considerații finale. Părintele profesor Grigore Biji a fost una dintre personalitățile clericale importante ale Turzii în prima jumătate a secolului al XX-lea. El s-a remarcat mai ales în calitate de colaborator principal al protopopului Iovian Mureșan. Activitatea părintelui Biji poate fi surprinsă pe mai multe planuri: ecleziastic, educațional, cultural, politic, economic etc.

REFERENCES OF THE LIFE AND WORK OF A LESS KNOWN PRIEST FROM TURDA: GREGORY BIJI

(Abstract)

The priest professor Gregory Biji was one of the important clerical figure of Turda in the first half of the XXth century. He was especially noted as the main contributor of the archpriest Iovian Mureșan. Father Biji activity included several levels: ecclesiastical, educational, cultural, political, economical, etc. Father Biji had an exceptional intellectual background, being the graduate of the Greek-Catholic High School in Blaj and of the Law Faculty and Political Science of Cluj University. Politically

³⁹ Gheorghe Lobonț (coord.), *op. cit.*, p. 33.

speaking, Gregory Biji was one of those who founded the National Liberal Party in Turda in the interwar epoch, and for a brief period was deputy mayor of Turda.

Cuvinte cheie: preot, profesor, Turda, Grigore Biji, intelectual.

Keywords: priest, teacher, Turda, Grigore Biji, intellectual.